

Kirkeliv og presteutdannelse i Kenya

AV NILS E. BLOCH-HOELL

Norsk Tidsskrift for Misjon har aldri brakt noen artikkel om Kenya. Om Tanzania har tidsskriftet hatt tre artikler: Arvid Bäfverfeldts om Hayakirken, Haakon Flottorps: «Streif om presteutdannelsen i dagens Afrika» med utgangspunkt i Makumira Theological College i Tanzania og Stephan Tschudis inntrykk fra det frie Tanzanias tiårsjubileum.¹ Det er det hele, til tross for at norske misjonærer har virket i begge disse landene i en del år og nordmenn har gjort en innsats på utviklingssektoren der nede. Men det må jo innrømmes at norsk misjon i disse områdene har vært av meget beskjedent omfang og av forholdsvis ny dato. Under mine besøk i Kenya og Tanzania i april/mai i 1974 hadde jeg ikke kontakt med norske misjonærer. En annen enn jeg må derfor skrive om norsk misjon i denne delen av Afrika.

Kenya var i 1950 årene et urolig område. Mau-mau-bevegelsen hadde frigjøring fra kolonimakten som mål, og midlene var drap og terror. I de blodige kampene mistet forresten langt flere kenyanere enn hvite livet. I dag er det få steder i Afrika der en europeer bor tryggere og ferdes friere enn i Kenya. Det bor flere hvite mennesker i Kenya i dag enn for noen år tilbake. I 1972 bodde nesten 45 000 europeere i Kenya. Det er ca. 4 300 flere enn tre år tidligere.²

1 Arvid Bäfverfeldt: *En ung kyrka i Afrika*. Hökyrkan i Tanganyika, NOTM 1956 pp. 175 ff.; Haakon Flottorp: *Streif fra presteutdannelsen i dagens Afrika*, NOTM 1966 pp. 144 ff.; Stephan Tschudi: *Tanzania jubilerer*, NOTM 1972 pp. 41 ff. – En artikkel om kirkeliv i Tanzania følger i neste nr. av NOTM.

2 *Kenya Churches Handbook*. The Development of Kenyan Christianity, 1498–1973 (Ed. David B. Barrett, George K. Mambo, Janice Mc Laughlin, Malcom J. Mc Veigh, Kisumu u.å. (1973) p. 181. Denne boken på 349 s. er en gullgrube til kunnskap om kristne kirker og andre religiøse samfunn i Kenya. Den rommer 18 artikler og en mengde verdifull statistikk og andre realopplysninger.

Jeg har talt med atskillige misjonærer og andre fastboende europeere og amerikanere i Kenya. De forsikret alle at det var lett å være utlending i dette landet. Jeg fikk inntrykk av at Kenya i dag er et av de mest stabile områder i Afrika. Meget er ganske visst bygget opp omkring den gamle *president Jomo Kenyatta*. Og han har sørget godt for sin familie. En av hovedgatene i Nairobi, Mama Ngina Street er oppkalt etter presidentens kone. Og i *Nairobi Handbook* ønskes man velkommen til byen av borgermesteren, «Her Worship Miss M. W. Kenyatta». Når Kenyatta faller fra, kan forholdene fort forandres, for bak kulissene foregår det en maktkamp med stikkord som personrivalisering, partigruppering og stammemotsetning. En annen usikkerhetsfaktor er Kenyas nære forbindelse med Uganda, der den brutale diktatoren Amin regjerer, og med det konfliktfylte Tanzania (East African Community fra 1967). Forholdet mellom Uganda og de to andre statene, særlig Tanzania, er nok blitt atskillig kjøligere etter at den aggressive Amin kom til makten, men så sent som i 1974 har de tre landene brukt et felles «vennskapsfrimerke». Totalinntrykket av Kenya er politisk ro og stigende «ulandslevestandard». At også Kenya hører til de deler av Afrika som er rammet av tørken, kan ikke forandre dette positive inntrykket. Kenya har ellers sluppet langt billigere fra Saharas katastrofale utvidelse sørover enn f.eks. Etiopia, Sudan, Tchad og Niger. Kenya er trolig Øst-Afrikas «rikeste» land.³

Religionsfrihet er en selvfølgelig menneskerett i Kenya og konstitusjonen, som er inspirert av F.N.'s menneskerettserklæring av 1948, gir vidtgående garantier for dette. Den sier blant annet: V. 78. 1. «Except with his own consent, no person shall be hindered in the enjoyment of his freedom of conscience, and for the purposes of this section the said freedom includes freedom of thought and of religion, freedom to change his religion or belief, and freedom, either alone or in community with others, and both in public and in private, to manifest and propagate his religion or belief in worship, teaching, practice and observance. 2. Every religious community shall be entitled, at its own expense, to establish and maintain places of education and to manage any place of education which it wholly main-

3 Edvard Bull: *Østafrikansk bakgrunn*. Kenya, Tanzania og Uganda i fortid og nåtid. Oslo 1973 p. 145, 191 ff, 207.

4 Ibid. p. 48; jfr. *Africa Contemporary Record*. Annual Survey and Documents 1969–1970 Lond. 1970 pp. B. 122 ff.

tains, and no such community shall be prevented from providing religious instruction for persons of that community in the course of any education provided at any place of education which it wholly maintains or in the course of any education which it otherwise provides.»⁴ Retten til å gi religionsundervisning er fundamental, men kirkene har, som vi ser, fortsatt også full frihet til å drive sine egne skoler. Og dette er ingen papirbestemmelse. I 1971 var det 6 123 folkeskoler i Kenya. Av disse var det bare 1 407 skoler som ikke ble drevet av kirkens folk. Av de kirkedrevne skoler hadde katolikkene 1 876 og kirker tilsluttet Christian Churches' Educational Association, med den anglikanske kirke som den største, hadde 2 613 folkeskoler, andre kirker, blant dem adventistene, hadde 217 og muslimer og hinduer drev ti folkeskoler.⁵

De religiøse forhold i Kenya er i stadig og sterk forandring. Den utpregede religiøse pluralisme er vel en av grunnene til at Kenya har en så vid og vel definert religionsfrihet, selv om den siste selvsagt også kan fremme pluralismen. I 1972 fantes det i Kenya muslimer av forskjellig slag og hinduer, sikher, jainister, tilhengere av stamme-religionene og medlemmer av hele 224 forskjellige kirkesamfunn.⁶

Ifølge James D. Holway var det ca. 770 000 *muslimer* i Kenya i 1972. Det svarer til ca. 6 prosent av befolkningen. Ti år tidligere utgjorde muslimene ca. 8 prosent. Det ser i det hele ut til at kristendommen ekspanderer sterkere enn Islam i Afrika. Av muslimene i Kenya er ca. 31 000 arabere, bosatt i den gamle slavebyen Mombasa og ellers langs kysten. Ca. 50 000 muslimer er asiater. De fleste muslimer i Kenya er sunnitter, men andre muslimske retninger som shiittene, ismailene og Ahmadiya er også representert. Kristen misjon har ikke interessert seg nevneverdig for Kenyas muslimer. Islam har tross alt ikke ekspandert sterkt i Kenya. Det er ting som kan tyde på at Islam i relativt liten grad har tilpasset seg de lokale forhold i Kenya. Det kan i så fall ha sammenheng med at Islams utbredelse er knyttet til to fremmede folkeslag som især for indernes vedkommende, har levd i sine egne lukkede miljøer.⁷

Inderne i Afrika har som kjent spilt stor rolle som handelsmenn og håndverkere. Kontakten med hjemlandet (India/Pakistan) er

⁵ Barrett p. 56.

⁶ Ibid. pp. 181 ff.

⁷ James D. Holway: *Islam in Kenya and Relations with the Churches*, Barrett pp. 295 ff.

oftest blitt borte allerede i annen eller tredje generasjon. Men sosialt og religiøst har inderne alltid vært fremmede i Afrika. Skikk og bruk, hus, mat og klær har vært indisk hele veien. Det gjelder også Kenya, som har nesten like mange asiater som Tanzania og Uganda hadde tilsammen. Tallet på asiater i Kenya ble mer enn fordoblet fra 1931 til 1948, da det var oppe i nesten 98 000. I 1969 hadde det steget til ca. 177 000. Av disse var 55 prosent hinduer og 12 prosent sikher. I 1969 hadde tallet sunket igjen til ca. 139 000, for så atter å stige til ca. 155 000 i 1972. Afrikas asiater synes å være helt klar over sin usikre fremtid. Jeg snakket med flere inderne i Kenya om dette, og de regnet med vanskeligheter før eller senere, men de ventet ikke rettsløse tilstander som i Uganda. Vanskelighetene kan komme likevel. Det er ikke å undres over at kenyanerne ser med irritasjon på de relativt velstående inderne som kontrollerer så meget av handelen i landet. Men i 1969 var bare ca. 61 000 av asiaterne kenyanske statsborgere. Langt de fleste hadde indisk eller britisk statsborgerskap.

Det var ca. 60 000 indiske hinduer i Kenya i 1972, ca. 30 000 jainister og ca. 13 000 sikher. – Hinduene har ca. femti forskjellige religiøse og sosiale institusjoner.⁸

Hinduene, som har ord på seg for å være adaptasjonsvennlige har ikke egentlig forsøkt å tilpasse seg de religiøse og sosiale forhold i Kenya. Men forholdene i Kenya er annerledes enn i India, bl.a. mangler Kenya de hellige stedene. Dessuten har den senere utvikling i India gått kenyanske hinduer forbi. Kenyanske hinduer er mer enn i India *bokens* (eller *bøkenes*) folk. Det kan danne et av utgangspunktene for en fruktbar dialog mellom kristne og hinduer i Kenya.

Stammereligionene eller *traditional religions*, som de med like stor rett kalles, taper terreng i Kenya. I 1962 var 37 prosent av Kenyas befolkning tilhengere av stammereligionene. Ti år senere var tallet sunket til 27 prosent. Dette virker noe overraskende på en som besøker Nairobi. Bybildet i Kenyas hovedstad røber selvfølgelig ingenting om den makt stammereligionene ennå har over folk, *også* blant kristne og muslimer. Det er *kirkene* man legger merke til i Nairobi, dernest moskeer og hindutempler. Men en telefonkatalog for Nairobi avslører at i denne byen må det være omkring hundre praktiserende «diviners», «witchdoctors» og medisinnmenn. Grensen mellom disse kategoriene er forresten flytende. – Det interessante er

8 Terrence P. Day: *Hinduism, Jainism and Sikhism in Kenya*, Barrett pp. 302 ff.

imidlertid at stammerreligionene har så pass sterkt tak på folket i en moderne storby som Nairobi, der stammemønsteret er brukt og der flere av stammerreligionens naturlige manifestasjoner vanskelig kan gjennomføres. Den makt stammerreligionene har over afrikanernes sinn, følger med også inn i kristne kirker. Enkelte av disse kirkene er forresten neppe så kristne at det gjør noe.⁹ Det er ellers interessant å legge merke til at den kjente professor *John S. Mbiti* hevder at man nettopp i Kenya må bruke flertallsformen når man taler om tradisjonelle religioner, fordi hver av de mer enn femti stammene har sin spesielle utforming av det religiøse og sosiale liv.¹⁰

Statistisk sett hører hele 66,2 prosent av Kenyas befolkning til *kristne kirker*, og prosenten av kristne er stadig stigende. I 1962 var den 54 prosent. Det er bemerkelsesverdig at Kenya har prosentvis flere kirkemedlemmer enn U.S.A.¹¹ I begge land kan det selvfølgelig reises spørsmål om hvorvidt et religiøst samfunn virkelig også kan regnes som et kristent samfunn. Derimot ser vi i denne sammenheng bort fra om de enkelte kirkemedlemmer er praktiserende kristne eller ikke, fordi et lignende spørsmål i enda høyere grad kan reises til talloppgaver over hinduer, buddhister osv. Kirkesøkningen i Kenya er forresten oppsiktsvekkende god. Av de enkelte kirkesamfunn i Kenya er den *romersk-katolske kirke* avgjort den sterkeste. Av ca. åtte millioner «professing Christians» i Kenya i 1972 var 3,4 millioner katolikker. Og tallet på katolske katekumener er så stort at det er vanskelig å ta hånd om dem, slik at det tar urimelig lang tid før dåp kan finne sted. Massedåp er for lengst gått av bruk, men det døpes likevel ca. 110 000 katolikker hvert år. Den største svakhet ved den katolske kirke i Kenya er tilsynelatende mangel på nasjonale prester. I 1972 var det bare 86 av dem, mot 580 utenlandske prester. Jeg overvar en messe i Holy Family Cathedral i Nairobi. Forsamlingen bestod av kenyanere, indere og hvite, og disse gikk til alters sammen. Prekenen var fint utarbeidet og sentralt evangelisk. Også i samtale med ledende katolikker i Kenya fikk jeg inntrykk av at den katolske kirke i Kenya *i hovedsaken* er progressiv i ordets positive betydning. Den største ikke-katolske kirken er den *anglikanske* med over 600 000 med-

9 Barrett p. 118.

10 John S. Mbiti: *The Heritage of Traditional Religions*, Barrett pp. 291 ff.

11 Barrett p. 181. USA hadde etter siste tilgjengelige statistikk ca. 60 prosent kirke-medl. Sidney E. Ahlstrom: *A Religious History of the American People*, New Haven 1972 p. 1002.

lemmer. Den er selvstendig provins med seks bispedømmer. Alle biskoper var i 1972 kenyanske statsborgere, hvorav fem afrikanere, og det samme var 78 prosent av presteskaper. Men den anglikanske kirke har måttet avgi mange medlemmer til de mer enn 150 såkalte *Independent churches* som har omtrent tre ganger så mange medlemmer som den anglikanske kirke. «Independent» betyr her uavhengig i forhold til euro-amerikanske datterkirker og misjons-selskaper. Det synkretistiske element i disse kirkene synes ikke å være så fremtredende som i enkelte andre afrikanske land. De mange splittelser er mer av personale og kirkepolitiske årsaker enn dogmatiske. Selvsagt spiller charismer som helbredelse og tungetale en betydelig rolle. Den *lutherske* kirke i Kenya er en ubetydelig minoritet, mens Metodistkirken har et medlemstall på ca. 100 000.¹²

Lesekyndigheten står relativt høyt i Kenya. Det antas at ca. 40 prosent av befolkningen var lesekyndig i 1972. Det må sies at kirkene både i høy grad har medvirket til dette og at de har utnyttet folkets leseferdighet i evangeliets tjeneste. Det største forlag for utgivelse av kristen litteratur i Afrika, Evangelical Publishing House, finnes i Kenya. Likevel mangler det meget på at kirkene her mener at de virkelig dekker behovet for kristen litteratur. Men det utgis da kristelige tidskrifter med opplag på opptil 14 000. Fra 1970 har Kenya også sitt eget bibelselskap. Religiøse radioprogrammer er ganske bra utbygget.¹³

Dessverre har *presteutdannelsen* i Kenya ikke et slikt omfang at det på noen måte dekker behovet. Den katolske kirke i Kenya har ikke langt fra like mange medlemmer som Den norske kirke. Likevel har den bare *en* presteskole, *St. Thomas Aquinas Regional Seminary*, som ligger ca. 23 km. utenfor Nairobi. Den hadde i 1971 120 studenter og tre år senere nær 200. Lærerstaben var på fjorten hvorav fire var kenyanere og en inder. Opptaksbetingelse er 12 års skolegang (School Certificate, ordinary level), og studiet tar seks år. Fortsatt får en del kenyanske prester sin utdanning eller videre skolering i Roma. Selvsagt utdanner den katolske kirke også kateketer

12 Barrett pp. 185–88; George K. Mambo: *The Revival Fellowship (Brethren) in Kenya*, Barrett pp. 110 ff.; Odhiambo W. Okite: *Politics of Africa's Independent Churches*; Jocelyn Murray: *Varieties of Kikuyu Independent Churches*, Barrett pp. 124 ff.

13 Barrett p. 335; Moses Wesonga R. John Word: *Religious Broadcasting in Kenya*, Barrett pp. 85 ff.; Jocelyn Murray: *Production of Christian Literature*, Barrett pp. 93 ff.

o.l., men prestemangelen er skremmende stor. Mens jeg var i Nairobi, ble forresten rektor ved seminaret, som var afrikaner, avsatt med øyeblikkelig virkning. Han hadde åpenbart opptrådt prekonsiliært og manglet kontakt med studentene. – Den lille ortodokse kirke la ned grunnstenen til et seminar i 1971. Det er kombinert med en teknisk skole.

Protestantene i Kenya driver en mengde bibelskoler. I denne kategori kommer også f.eks. Kima Theological College, som tilhører pinsekirken, the Church of God. Det hadde i 1974 30 studenter. De mange «independent churches» har ingen organisert presteutdanning, men har overtatt en og annen prest fra de etablerte eller historiske reformasjonsskirker. De sistnevnte har forenet sine krefter og utdanner sine prester ved *St. Paul's United Theological College* i Limuru, et par mil utenfor Nairobi. U.T.C. startet som Divinity School for den anglikanske kirke i 1930. Fra 1955 ble den omdannet til U.T.C. og metodistene og presbyterianerne sluttet seg til, senere også the Reformed Church of East Africa. Colleget ligger meget vakkert til, like i nærheten av Limuru Conference Training Centre. Dette siste ble opprettet i 1969 og har stor positiv betydning. Jeg har selv fått anledning til å oppleve hvordan en «workshop» i Limuru kan virke som en inspirasjon. I løpet av et år kan stedet ta imot ca. 3 000 konferanse- eller kursdeltagere. U.T.C. hadde i 1974 ca. 65 studenter, og en lærerstab på åtte, som alle er universitetsutdannet. Rektor er en afrikaner som blant annet er utdannet i USA. En treårig utdanning fører enten frem til certificate of theology, med ni års skolegang som opptaksbetingelse, eller til diploma of theology med elleve års skolegang som opptakelsesbetingelse. Med en diplomeksamen kan man få adgang til University of Nairobi. U.T.C. har selvsagt ikke europeisk standard, men gav ellers inntrykk av å gi studentene effektive kurser og en god pastoral innstilling. I starten ble U.T.C. hjulpet av Theological Education Fund, og biblioteket, som teller ca. 9 400 bind, var meget velordnet. Men colleget hadde økonomiske vanskeligheter, blant annet fordi de impliserte misjonsselskaper ikke ville betale lønninger til afrikanske professorer, etter min mening en tåpelig politikk. Lærerne ved U.T.C. kommer fra fire forskjellige Kirkesamfunn, og i studentflokkene kan opptil åtte kirker være representert, blant dem også Independent Churches.

Det finnes intet teologisk fakultet ved University of Nairobi, men fra 1969 har universitetet hatt et Department of Philosophy and Religious Studies. Det ble i tiden 1969 til høsten 1973 ledet av den

kjente missiolog og ökumen *Stephen Neill*. Den nåværende leder er en nederlender, dr. J. G. Donders som tilhører De hvite fedres orden. Denne universitetsseksjonen gir adgang for studenter med en samlet utdannelse på 13–14 år og fører frem til B.A. og høyere grader. I 1974 var det ti registrerte doktorander. For den fremtidige rekruttering av professorer i teologi vil denne avdelingen ved University of Nairobi kunne få betydning, men i første omgang kan den ikke avhjelpe prestenøden.¹⁴

La meg til slutt få nevne et oppmuntrende trekk fra Kenya. National Christian Council of Kenya er særdeles vel utbygget og har en rekke underavdelinger. Det holder til i det imponerende Church House i Nairobi. Der finner man overraskende nok også hovedredaksjonen til neste utgave av *World Christian Handbook* under ledelse av den særdeles dyktige Dr. David B. Barrett.

14 Avsnittet om presteutdannelse i Kenya bygger på notater under besøk på University of Nairobi og St. Paul's United Theological College, Limuru og intervju med rektor Father Silas S. Njiru (St. Thomas Aquinas Seminary) og med dr. Donders, University of Nairobi samt Rev. Philpot, U.T.C., samt *St. Paul's United Theological College. Proposals for Revision of Diploma Course* (incorporating preparation for Makarere Revised Diploma, Nairobi Certificate, and additional pre-ordination studies) (stens. 1973); *Department of Philosophy and Religious Studies Syllabus 1972–73–74*, (stens.); *Department of Philosophy and Religious Studies. Change of Syllabus in the Department of Philosophy and Religious studies* (stens.).